KARTA EWIDENCYJNA OBIEKTU NIERUCHOMEGO
NIEWPISANEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

1. Nazwa

UKŁAD RURALISTYCZNY WSI

2. Czas powstania

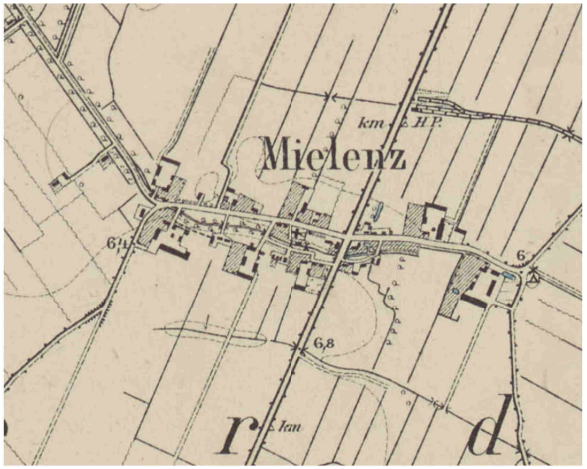
XIII W.

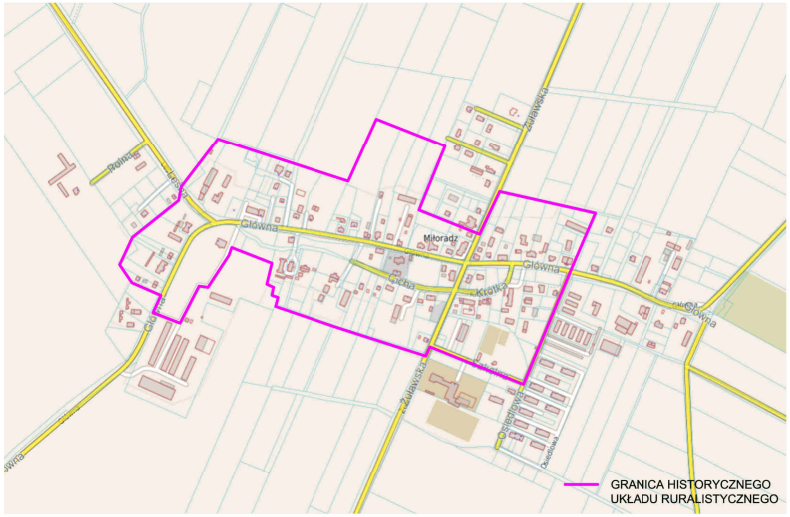
3. Miejscowość

MIŁORADZ

9. Materiały graficzne

A.B. Historyczne mapy topograficzne, źródło: http://mapy.eksploracja.pl/;
C. Granica historycznego układu ruralistycznego wsi Miłoradz

4. Adres (ulica, nr posesji)

5. Przynależność administracyjna

województwo **POMORSKIE**

powiat **MALBORSKI**

gmina **MIŁORADZ**

6. Współrzędne geograficzne

54°00′51″N, 18°55′05″E

7. Użytkowanie obecne

mieszkaniowe
rolnicze
usługowe

8. Stan zachowania

4

10. Istniejące zagrożenia, najpilniejsze postulaty konserwatorskie

POŁOŻENIE: w południowej części delty Wisły, na terenie Żuław Wiślanych; na południowy zachód od Malborka, na południe od drogi krajowej nr 22.
POPRZEDNIE NAZWY MIEJSCOWOŚCI: Miloradesdorf (1282), do 1945 roku Mielenz, Mühlenz, Mihlenz.
HISTORIA WSI. Wieś Miłoradz posiada metrykę sięgającą okresu przedkrzyżackiego. Pierwsza wzmianka o miejscowości pochodzi z 1282 roku, gdzie występuje pod nazwą Miloradesdorf. W 1321 roku wieś została lokowana na prawie chełmińskim przez komtura Luther von Braunschweig, działającego w strukturach Zakon Krzyżacki.
Obszar ten był stopniowo zagospodarowywany poprzez melioracyjnę terenów podmokłych oraz budowę systemów przeciwpowodziowych. Szczególną rolę w przekształceniu krajobrazu odegrali osadnicy olęderscy, którzy od XVI wieku specjalizowali się w zagospodarowywaniu terenów zalewowych. Prowadzili oni zaawansowane prace melioracyjne, budowali kanały odwadniające, wały przeciwpowodziowe oraz systemy rowów i śluz, co umożliwiło trwałe wykorzystanie żyznych gleb deltowych.Olędrzy wprowadzili również charakterystyczne formy osadnictwa, w tym zagrody sytuowane na sztucznie usypywanych wyniesieniach (terpach), chroniących przed powodziami, co znacząco wpłynęło na ukształtowanie krajobrazu kulturowego Żuławy Wiślane.W XIX wieku wieś rozwijała się jako ośrodek rolniczy. W 1820 roku liczyła 298 mieszkańców, w tym 21 mennonitów. W latach 60. XIX wieku powierzchnia wsi wynosiła 136 włók i 4 morgi, liczba mieszkańców wzrosła do 495, w tym 26 mennonitów, a zabudowę stanowiły 43 domy . W kolejnych wiekach wieś, do II pokoju toruńskiego wieś znajdowała się w granicach Królestwa Polskiego, a następnie w wyniku I rozbiór Polski została włączona do Prus. Pomimo zmian administracyjnych zachowała swój rolniczy charakter. Po zakończeniu II wojny światowej Miłoradz ponownie znalazł się w granicach Polski. Nastąpiły zmiany ludnościowe oraz reorganizacja struktury własnościowej, jednak miejscowość do dziś zachowuje charakter typowy dla osad żuławskich.

ANALIZA UKŁADU PRZESTRZENNEGO I JEGO PRZEKSZTAŁCEŃ.
Wieś Miłoradz posiada układ przestrzenny owalnicy, zorientowanej w osi wschód–zachód, o rozbudowanej sieci lokalnych dróg. W kierunku zachodnim prowadzą drogi do Mątowów Wielkich i Mątowów Małych oraz kolonii położonych na północny zachód od wsi, natomiast w kierunku wschodnim do Kraśniewa i Pogorzałej Wsi. Układ komunikacyjny uzupełniała droga przebiegająca prostopadle, prowadząca w kierunku Kłosowa i Starej Kościelnicy. W centrum wsi usytuowany jest kościół, otoczony cmentarzem. Zabudowa koncentrowała się po północnej i południowej stronie obwiedniowych ulic. We wschodnim i zachodnim krańcu wsi, po południowej stronie, wykształciły się dwa duże gospodarstwa. Krajobraz kulturowy wsi zachowany jest w znacznej części, czytelna pozostaje tradycyjna lokalizacja zabudowy. Istotnym elementem jest gotycki kościół parafialny pw. św. Michała Archanioła wraz z drewnianą dzwonnicą. Wśród historycznej zabudowy wyróżniają się trzy drewniane budynki mieszkalne (nr 3, nr 26 oraz dom podcieniowy nr 23), około dziesięciu ceglanych budynków mieszkalnych z początku XX wieku wraz z towarzyszącą zabudową gospodarczą, a także pozostałość dawnego majątku w zachodniej części wsi, obejmująca klasycystyczny dwór z około połowy XIX wieku oraz omurowaną, zachowującą dawny kształt, długą stodołę. Na terenie cmentarza częściowo zachowała się historyczna zieleń oraz nieliczne stare nagrobki. Po północnej i południowej stronie wsi widoczny jest historyczny rozłóg pól. Dom podcieniowy nr 23 (25/27), wybudowany w drugiej ćwierci XIX wieku, usytuowany jest w zachodniej części wsi, po południowej stronie drogi obwiedniowej. Budynek ustawiony jest kalenicowo, wzniesiony w konstrukcji zrębowej z przesłoniętymi węgłami, z ryglowymi szczytami oszalowanymi pionowo. Posiada podcień zlokalizowany pośrodku elewacji północnej, wsparty na sześciu słupach. Podcień został wtórnie przekształcony w przeszkloną werandę z wystawką ryglową o ceglanym, otynkowanym wypełnieniu. Obiekt jest częściowo przebudowany. Budynek nr 28, wzniesiony pod koniec XIX wieku, jest obiektem drewnianym o konstrukcji zrębowej z przesłoniętymi węgłami i oszalowanymi szczytami. Nakryty jest wysokim dachem dwuspadowym pokrytym dachówką ceramiczną. Główne wejście znajduje się pośrodku pięcioosiowej elewacji frontowej.

11. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

cd. pkt. 10.

ISTNIEJĄCE ZAGROŻENIA. Wyznaczanie nowych terenów pod zabudowę, w obrębie historycznej osady i jej sąsiedztwie, niedostosowanych do ich charakteru i kompozycji przestrzennej wsi. Budowa bezstylowej lub nienawiązującej do lokalnego charakteru zabudowy i zniekształcenie ustalonej w tradycji kulturowej materialnej wartości form zabudowy regionalnej. Zniekształcanie rodzimej, historycznej kultury użytkowania wsi i pomniejszenia czytelność historycznych elementów rozplanowania wsi. Część z obiektów nie jest objęta ochroną, umożliwiającą zachowanie ich wartości. Ochrona konserwatorska obiektów poprzez gminną ewidencję zabytków niejednokrotnie nie zapewnia ochrony takich elementów jak historyczna stolarka okienna i drzwiowa, czy zastosowane materiały elewacyjne. Skutkuje to wymianą pierwotnych elementów obiektów zabytkowych (stolarka, pokrycie dachowe) lub ich przekształceniem (np. poprzez ocieplenie zewnętrzne elewacji), rozbudowy i przebudowy przekształcające formę i pierwotny charakter zabudowy. Znaczna część obiektów o wartościach historycznych w obrębie wsi jest w złym stanie technicznym.

POSTULATY KONSERWATORSKIE. Zachowanie tradycyjnych elementów kultury materialnej. Konserwacja, restauracja oraz utrzymanie w dobrym stanie technicznym obiektów zabytkowych i o wartościach historycznych. Dostosowanie lokalizacji, skali, charakteru nowej zabudowy do historycznych zasad gospodarowania przestrzenią, w tym wykluczenie dalszej zabudowy kubaturowej w obrębie historycznego nawsia, które powinno stanowić przestrzeń ogólnodostępną. Nowa zabudowa powinna kontynuować luźne rozmieszczenie siedlisk, unikać budownictwa szeregowego, Realizacja nowej zabudowy stanowiącej współczesną interpretację form historycznych przy zachowaniu skali i formy zabudowy historycznej oraz przy zastosowaniu tradycyjnych materiałów. Dążenie do przywrócenia oryginalnej struktury przestrzennej, architektonicznej i pierwotnego wyglądu obiektów, zniekształconego w wyniku samowolnych przebudów bryły budynków, zmian w wystroju elewacji, w tym kolorystyki elewacji; rewaloryzacja winna obejmować także takie kształtowanie najbliższego otoczenia zabytków, uwypuklać ich walor i znaczenie w przestrzeni publicznej. Szczególną uwagę należy zwrócić na zachowanie takich elementów historycznego zagospodarowania jak historyczna zieleń komponowana, ogrody przydomowe, sady oraz wspieranie działań na rzecz kontynuacji zasad kształtowania zieleni w nawiązaniu do tradycji regionu i z wykorzystaniem gatunków rodzimych (np. poprzez kontynuację tradycji olęderskich i realizacja nasadzeń drzew owocowych wzdłuż lokalnych dróg).

12. Opracowanie karty ewidencyjnej (autor, data i podpis)
Ewelina Diakowska 19.12.2025 r.

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

NR 1

1. Miejscowość	MIŁORADZ	5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres	6. Zawartość załącznika
2. Gmina	MIŁORADZ	UKŁAD RURALISTYCZNY WSI	DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA
3. Powiat	MALBORSKI		
4. Województwo	POMORSKIE		

Opracowanie załącznika (data i podpis): Ewelina Diakowska 19.12.2025 r.

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

NR 2

1. Miejscowość	MIŁORADZ
2. Gmina	MIŁORADZ
3. Powiat	MALBORSKI
4. Województwo	POMORSKIE

5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

HISTORYCZNY UKŁAD RURALISTYCZNY WSI

6. Zawartość załącznika

DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Opracowanie załącznika (data i podpis): Ewelina Diakowska 19.12.2025 r.

ZAŁĄCZNIK DO KARTY EWIDENCYJNEJ

NR 3

1. Miejscowość	MIŁORADZ
2. Gmina	MIŁORADZ
3. Powiat	MALBORSKI
4. Województwo	POMORSKIE

5. Nazwa zabytku (jak w karcie), adres

UKŁAD RURALISTYCZNY WSI

6. Zawartość załącznika

FOTOGRAFIE ARCHIWALNE

Opracowanie załącznika (data i podpis): Ewelina Diakowska 19.12.2025 r.

